

**2014-2020 Interregionális Együttműködési Program
Az Európai Területi Együttműködési Célkitűzés keretein belül
(INTERREG EUROPE)**

**Stratégiai Környezeti Hatástanulmány
Jelentés**

GEIE GECOTTI
INTERREG IVC
„Les Arcuriales“, Entrée D, 5e étage
45d, rue de Tournai
59000 LILLE – FRANCE

Részére

Dr. Dräger & Thielmann

**2014-2020 Interregionális Együttműködési Program
Az Európai Területi Együttműködési Célkitűzés keretein belül
(INTERREG EUROPE)**

**Stratégiai Környezeti Hatástanulmány
Jelentés**

Készítette:
Dr. Dräger & Thielmann PartG
Marburger Straße 7
D-60487 Frankfurt am Main
Tel: 069 – 70792026
Mail: stefan.draeger@iesy.net

KÖZÉRTHETŐ ÖSSZEFOGLALÓ

Az Európai Parlament és a Tanács 2001/42/EK Irányelve értelmében bizonyos tervek és programok kialakítása és módosítása esetén Stratégiai Környezeti Hatástanulmányt kell készíteni, beleértve azokat a programokat, amelyek más terveket és programokat érintenek (SEA Irányelv, 3. Cikk és 2. Melléklet). Ennek megfelelően az Interregionális Együttműködési Program 2014-2020 (továbbiakban: Program) környezetre gyakorolt hatásának vizsgálata kötelező. A Környezeti Jelentés a Program végleges (2013. november 19-i) változatán alapul, és a Program kialakításával párhuzamosan készült. A Környezeti Jelentés a 2014. január 10-i felülvizsgált, végleges Program módosításait is figyelembe vette.

A Program

Az INTERREG EUROPE programozási területe az Európai Unió (EU-28) teljes területe, valamint Norvégia és Svájc. Ugyanakkor, a hatástanulmány csak az Európai Unió területére szorítkozik. A 2014-2020-as időszakban az INTERREG EUROPE-ot az Európai Regionális Fejlesztési Alap (ERFA) társfinanszírozza 359 millió euró költségvetéssel.¹ A Program formális időkerete 2014 és 2020 között van. Hozzáadva a támogatott projektek lezárásához szükséges további két évet, a hatástanulmány a 2014-2022-es időszakot öleli fel. Az EU kohéziós politikájának egyik megvalósítási eszközeként az INTERREG EUROPE hozzájárul a teljes kohéziós politikához, azaz az EU tagállamok és régiók között fennálló egyenlőtlenségek csökkentéséhez a társadalmi és gazdasági fejlődés és a környezetvédelem területén, figyelembe véve a specifikus területi és társadalmi feltételeiket és potenciáljukat. A kohéziós politika önmagában hozzájárul az Európa 2020 stratégia (COM(2010) (2020) célkitűzéseikhez. Megállapítható, hogy az Európa 2020 átfogó „stratégiai sarokkövet” képvisel az INTERREG EUROPE számára.

A Program közvetlenül kapcsolódik számos EU szakpolitikai dokumentumhoz, amelyeket az Európa 2020 célkitűzései eléréséhez alkottak meg, továbbá több EU irányelvhez és stratégiához is. Az EU szakpolitikákon és programokon túl a Program kapcsolódik regionális politikákhoz és programokhoz is; támogatja azok kialakítását és megvalósítását. Megállapítható, hogy a Program mintegy interregionális elősegítő mechanizmust alkot annak érdekében, hogy regionális operatív kapacitásokat fejlesztése által erősítse az EU célkitűzésekhez és politikákhoz való hozzájárulást. Következésképp, inkább közvetett és nem közvetlen kompetenciával rendelkezik.

A Program 4 prioritási tengelyt fed le, amelyek alapjául a Közös Rendelkezések (CPR) 9. cikkében meghatározott Tematikus Célkitűzések szolgálnak. A Partnerségi Megállapodásban 6 beruházási prioritás (IP, az ERFA Rendelet (javaslat) 5. cikke határozza meg) került kiválasztásra, amit 6 Specifikus Célkitűzésben (SO) tovább fókuszáltak, azaz egy specifikus célkitűzés tartozik egy kiválasztott beruházási prioritáshoz:

¹ INTERREG EUROPE 2014-2020 Együttműködési Program, végső változat, 4. old.

1. Tematikus célkitűzés A kutatás, technológiai fejlesztés és innováció erősítése
1. Prioritási tengely Kutatás, technológiai fejlesztés és innováció (KTFI)
1(a) Beruházási prioritás A kutatási és innovációs (K&I) infrastruktúra és ennek kiválóságának fejlesztésére irányuló kapacitás megerősítése, és különösen az európai érdekeltségű kompetenciaközpontok támogatása.
1.1. Specifikus célkitűzés Regionális fejlesztési politikák és programok megvalósításának fejlesztése, különös tekintettel a növekedésbe és munkahelyteremtésbe való beruházási célkitűzéssel és (ahol ez releváns) az ETE célkitűzéseivel kapcsolatos programokra, a kutatás és innovációs infrastruktúra és kapacitás területén.
1(b) Beruházási prioritás A vállalatok K&I beruházásának fejlesztése, valamint a vállalkozások, K&F központok és felsőfokú közötti kapcsolódások és szinergiák fejlesztése, különösen a termék és szolgáltatásfejlesztés, technológia átadás, szociális innováció, ökoinnováció, kulturális és kreatív szektorok, közszolgáltatási alkalmazások, kereslet élénkítés, hálózatépítés, klaszterek és nyílt innováció területén, intelligens specializáció által, valamint a technológiai és alkalmazott kutatás, kísérleti programok, korai termékHITELESÍTÉSI intézkedések az alaptermékfejlesztés területén, fejlett gyártási kapacitásának és az első gyártás támogatása, az általános célú technológiák terjesztése.
1.2. Specifikus célkitűzés Regionális fejlesztési politikák és programok megvalósításának fejlesztése, különös tekintettel a növekedésbe és munkahelyteremtésbe való beruházási célkitűzéssel és (ahol ez releváns) az ETE célkitűzéseivel kapcsolatos programokra, amelyek támogatják a regionális innovációs lánc szereplőinek innovációs teljesítményét az „intelligens specializáció” és innovációs lehetőségek területén.

3. Tematikus célkitűzés A kkv-k versenyképességének növelése
2. Prioritási tengely Kis- és közepes vállalkozások versenyképessége
3(d) Beruházási prioritás A kkv-k kapacitásainak támogatása annak érdekében, hogy részt vegyenek a regionális, nemzeti és nemzetközi piaci növekedésben és az innovációs folyamatokban.
2.1. Specifikus célkitűzés Regionális fejlesztési politikák és programok megvalósításának fejlesztése, különös tekintettel a növekedésbe és munkahelyteremtésbe való beruházási célkitűzéssel és (ahol ez releváns) az ETE célkitűzéseivel kapcsolatos programokra, amelyek a kkv-kat támogatják a teljes életciklusuk során annak érdekében, hogy fejlődjenek, növekedést érjenek el, és részt vegyenek az innovációban.

4. Tematikus célkitűzés Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaság irányába való elmozdulás támogatása minden szektorban
3. Prioritási tengely

Alacsony széndioxid kibocsátású gazdaság

4(e) Beruházási prioritás

Alacsony széndioxid kibocsátású stratégiák támogatása minden területtípusban, különösen a városi területeken, beleértve a fenntartható multimodális városi mobilitás előmozdítását és a vonatkozó alkalmazkodási intézkedések enyhítését.

3.1. Specifikus célkitűzés

Regionális fejlesztési politikák és programok megvalósításának fejlesztése, különös tekintettel a növekedésbe és munkahelyteremtésbe való beruházási célkitűzéssel és (ahol ez releváns) az ETE célkitűzéseivel kapcsolatos programokra az alacsony széndioxid kibocsátású gazdaságra való átállás érdekében.

6. Tematikus célkitűzés

Környezetvédelem és erőforrás-hatékonyság előmozdítás

4. Prioritási tengely**Környezeti és erőforrás-hatékonyság**

6(c) Beruházási prioritás

A természeti és kulturális örökségek megőrzése, védelme, elősegítése és fejlesztése

4.1. Specifikus célkitűzés

Regionális fejlesztési politikák és programok megvalósításának fejlesztése, különös tekintettel a növekedésbe és munkahelyteremtésbe való beruházási célkitűzéssel és (ahol ez releváns) az ETE célkitűzéseivel kapcsolatos programokra a természeti és kulturális örökség védelme és fejlesztése területén.

6(g) Beruházási prioritás

Az erőforrás-hatékony gazdaságra való ipari átállás támogatása, a zöld gazdaság előmozdítása, ökoinnováció és környezetvédelmi teljesítménymenedzsment a magán- és a közsférában.

4.2. Specifikus célkitűzés

Regionális fejlesztési politikák és programok megvalósításának fejlesztése, különös tekintettel a növekedésbe és munkahelyteremtésbe való beruházási célkitűzéssel és (ahol ez releváns) az ETE célkitűzéseivel kapcsolatos programokra, amelyek az erőforrás-hatékonyság növelését, a zöld gazdaságot és ökoinnovációt, valamint a környezeti teljesítménymenedzsment fejlesztését tűzik ki célul.

Az egyes stratégiai célkitűzések „folyosókat” alkotnak az elérni kívánt célok és a támogatandó tevékenységek között. A tervezett beavatkozások „szakpolitikai tudásátadást és a regionális politika jó gyakorlatainak folyamatos kiaknázását” segítik elő, valamint a „szakpolitikai tudásátadás és tapasztalatcsere iránt elkötelezett regionális szereplők közötti interregionális együttműködést támogatja”. Mindkettő fókuszja a növekedésbe és munkahelyteremtésbe való beruházás és (ahol releváns) az ETE-t célzó regionális programok megvalósításának és monitoringjának fejlesztése.²

A környezet és a meglévő környezeti problémák helyzete

A programozási területet figyelembe véve, a környezeti célkitűzések és indikátorok kapcsolódnak az EU politikákhoz. Meghatározták a meglévő környezeti problémákat. Európa különösen az alábbi területeken néz szembe kihívásokkal:

- **Légszennyezés:** Bár az elmúlt évtizedekben a légszennyezés folyamatosan csökkent, a levegőminőséggel kapcsolatos értékek egyes területeken (különösen városi területeken) túllépi a megengedett határt. Ez egészségkárosító hatással van az európai népesség jelentős részére.
- **Biodiverzitás:** Európa jelenleg nem halad „a biodiverzitás csökkenésének megállítása” célkitűzés elérése felé. Mind a szárazföldi, mind a tengeri ökoszisztémákban a tendencia még jelenleg is csökkenő.
- **Talaj:** A nem megfelelő földhasználat talajerózióhoz vezet.
- **Víz:** Az utóbbi 25 évben az európai vizek minőségében jelentős javulás volt tapasztalható. Ugyanakkor, Európa felszíni vízteteinek több mint 50%-a nem éri el a jó ökológiai állapotot vagy potenciált. A talajvizek 25%-ánál rossz kémiai értékek tapasztalhatók. „A víztetek jó ökológiai és kémiai helyzetének elérése” célkitűzés, valamint a víz kihasználásának tekintetében és a „víztetek jó kvantitatív helyzetének elérése” célkitűzés elérése tekintetében az EU „vegyes előrehaladásról” számolt be, tehát továbbra is problémának és stabil tendenciának tekinthető.
- **Globális klíma:** A világ a megfelelő úton halad, hogy elérje a „globálisan 2 C° alatt tartsa a növekedést” célkitűzést. Európa közel áll ahhoz, hogy elérje a 20%-os üvegházhatású gázkibocsátásra vonatkozó célkitűzést.

„Az erőforrás-felhasználás és a gazdasági növekedés függetlenítése egymástól, újrafeldolgozó társadalom felé való elmozdulás” célkitűzés tekintetében az Európai Unió vegyes előrehaladást mutatott a tagországokban. Az alapvető probléma továbbra fennáll, némi pozitív fejleménnyel (növekvő tendencia).

A hulladékképződés továbbra is növekszik. A „Hulladékképződés jelentős csökkentése” célkitűzés tekintetében Európa negatív fejleményeivel (növekedő tendenciával) nem jó úton halad.

Ezzel ellentétben, „hulladékkezelés (újrafeldolgozás)” pozitív tendenciát mutat. „Számos újrafeldolgozási célkitűzés különböző specifikus hulladékforrásokra” célkitűzés tekintetében Európa jobb úton halad és pozitív fejleményeket tud felmutatni.

A lehetséges környezeti hatások értékelése

A lehetséges környezeti hatások értékelése két fő részre tagolódik: 1.) stratégiai megközelítés és 2.) az egyes specifikus célkitűzések elvárt eredményei. A zéró alternatíván kívül (azaz a

² INTERREG EUROPE 2014-2020, Együttműködési Program felülvizsgált, végső változat, 11. old.

Program meg nem valósítása) semmilyen alternatívát nem határoztunk meg és nem értékeltünk. A stratégiai megközelítés értékelése magában foglalja az operatív célkitűzéseket, a prioritási tengelyeket, a specifikus célkitűzéseket, a prioritási tengelyek közötti kölcsönös kapcsolatokat, a „fenntartható fejlődés”, mint horizontális elv figyelembevételét, az indikátorokat, valamint a stratégiai megközelítésből adódó megvalósítási igényeket.

Az értékelés rámutatott arra, hogy az INTERREG EUROPE természetéből adódóan csak erősen közvetett hatások és hozzájárulások mutathatók ki a Programmal kapcsolatosan. A Program beavatkozásai és a projektek közvetlen környezeti hatásai közötti hatáslánc viszonylag hosszú. Általánosságban megállapítható, hogy a stratégiai megközelítés potenciálisan pozitív hatásokkal bír. Ez elsősorban arra a két prioritási tengelyre vonatkozik, amelyeknek egyértelműen környezeti fókusz van (PA 3 – alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság és PA 4 – környezeti és erőforrás-hatékonyság). Ezen a témák kezelése számos olyan környezeti kérdést is figyelembe vesz, amelyek közvetett vagy közvetlen módon kapcsolódnak ezekhez az átívelő témakörökhöz. Az erre a két prioritási tengelyre elkülönített összeg a teljes költségvetés jelentős részét képezi (az elérhető összegek 50%-át, a technikai segítségnyújtáson kívül). Az 1. prioritási tengely (kutatás, technológiai fejlesztés és innováció – KTFI) és a 2. prioritási tengely (kkv-k versenyképessége) kevésbé nyilvánvaló potenciált mutat. Ugyanakkor, ha ezek megvalósítása kapcsolódik környezeti témákhoz, akkor a közvetett hatások erősödhetnek.

A KTFI, a KKV támogatás, az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság és a természeti és kulturális örökség védelme területeire kínált megoldások kölcsönös figyelembevétele segíti a környezetvédelemhez és az erőforrás-hatékonysághoz való pozitív hozzájárulást. A Program nem aknázza ki rendszer szinten a környezetvédelemhez és erőforrás-hatékonysághoz való pozitív hozzájárulás megerősítésének lehetőségeit, amelyek a belső kapcsolódások kihasználásával érhetőek el.

A meghatározott output indikátorok némelyike potenciálisan negatív hatásokkal bír, hiszen elérésük jelentős mértékű európai utazásokat követelhet meg. A kritikus indikátorok felülvizsgálata szükséges annak érdekében, hogy erősödjenek azon kommunikációs módok használatára irányuló erőfeszítések, amelyek kisebb potenciális negatív hatással bírnak a levegőre, klímára és erőforrás-felhasználásra.

A „fenntartható fejlődés” a Programban horizontális elvként szerepel. Az egyes prioritási tengelyek megvalósításánál ezt figyelembe veszik. A Közös Rendelkezések kikötéseinek megfelelően a Program a fenntartható fejlődést horizontális elvként is alkalmazza. Ez előírja azt a kötelezettséget, hogy az 1. és a 2. prioritási tengely megvalósítása során is figyelembe kell venni környezeti szempontokat. Ugyanakkor, az 1. és 2. prioritási tengely esetében ezt a szigorúbban lehetne venni.

Ennek az európai Programnak a jellege és a menedzsmentje nagyfokú utazást kíván meg a regionális partnerektől, a tagországok képviselőitől és a programmenedzsmenttől. Üvegházhatású gázok kibocsátása, légszennyezés és zaj jelentik a közlekedéssel összefüggő legfontosabb problémákat. Mivel program legfőbb célja az interregionális tapasztalatcsere előmozdítása és a kapacitásépítés interregionális együttműködési tevékenységeken keresztül, ezért nem lehetséges valódi alternatívák végiggondolása. Ehelyett azt javasoljuk, hogy a tapasztalatcsere és az együttműködési típusok más fajtáit helyezték előtérbe, és a látogatások, megbeszélések és események számát minimalizálják a környezeti hatások minimalizálása érdekében.

Az elvárt eredmények értékelése kettős képet mutat az egyes specifikus célkitűzések tekintetében.

Az SO 1.1, SO 1.2 és SO 2.1 környezeti hatása, valamint az elvárt eredményeiknek az EU környezeti célkitűzéseikhez való hozzájárulása nagyon csekély. Az eredmények a keretfeltételek javítását és a tapasztalatcserét célozzák. Természetesen hosszú távon mindkettő mutathat környezeti hatásokat. Ugyanakkor, első ütemben nem lehet megállapítani akár közvetett, akár közvetlen hatásokat. Pozitív közvetett hatások várhatók, ha a támogatott intézkedések környezetvédelmi igényekhez kapcsolódnak. Azonban ezek a pozitív hatások nem garantálhatók.

Az SO 3.1, SO 4.1 és SO 4.2 helyzete ettől eltér. Ezen specifikus célkitűzések esetében az elvárt eredmények pozitív közvetett hatásai állapíthatók meg. Bár még ezen specifikus célkitűzések esetében is a támogatandó tevékenységek nagy része a programozás és a tapasztalatcsere fejlesztését célozza, a javasolt eredmények sikeres megvalósítása végül pozitív környezeti hatással járhat az egyes fókuszterületek tekintetében (alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság, a természeti és kulturális örökség védelme és fejlesztése és erőforrás-hatékonyság, zöld gazdaság és ökoinnováció és környezeti menedzsment).

Az SO 3.1 2. sz. elvárt eredménye tekintetében figyelembe kell venni azt a tényt, hogy egyes megújuló erőforrások felhasználásával nyert energiatermelés más környezeti területeken negatív hatásokkal járhat. Az utóbbi években egyre erősödik az ellentét a klímaváltozással összefüggő célkitűzések és a természeti erőforrások és biodiverzitás védelméhez kötődő célkitűzések között. A megújuló erőforrásokon alapuló energiatermelés támogatása során ezt az ellentétet is figyelembe kell venni, és elfogadható egyensúlyt kell találni az egymásnak ellentmondó érdekek között. Bár a Program hatásai rendkívül közvetett módon jelennek meg, és a problémák valójában a hatáslánc végén merülhetnek fel, ennek ellenére fontos, hogy ezeket a lehetséges hatásokat már a hatáslánc korai szakaszában is napirendre vegyük.

Az EU környezeti célkitűzésihez és a környezeti témakörökre gyakorolt lehetséges hatásokhoz való széleskörű potenciális (közvetett) hozzájárulások miatt megállapítható a Program közvetett kumulatív hatása. A Program sikeres megvalósítása olyan mechanizmusokat alakít ki és kapacitásokat épít, amelyek pozitív hatással vannak a hatékony környezetvédelem megvalósítására fejlettebb regionális politikán és programokon keresztül.

Az alacsony széndioxid-kibocsátású gazdaság és környezet előmozdítása és az erőforrás-hatékonyság révén a Program két fő területet kezel, amely számos potenciális közvetett szinergikus hatást érhet el. Az üvegházhatású gázok kibocsátásának csökkentése és az energiatermelés és (ipari) termelés céljára használt természeti erőforrások csökkentése támogatja más környezeti médiumok (például levegő, víz, talaj, biodiverzitás és táj) védelmét is. A humán egészségre és humán jólétre is pozitív hatással van a kevésbé szennyezett levegő (különösen városi területeken), de a jobb vízminőség és a tájkép is.

A Program egészének környezetre gyakorolt lehetséges hatásai és az EU környezeti célkitűzéshez, valamint az általános EU környezeti politikákhoz való hozzájárulás tekintetében a Program két részre osztható: az 1. és 2. prioritási tengelyek alacsony szintű, rendkívül közvetett hatásokat és hozzájárulásokat mutatnak, míg a 3. és 4. prioritási tengely közvetett hatásokat és hozzájárulásokat is eredményez, de hatékonyabb módon, mivel azok kifejezetten környezetvédelmi fókusszal bírnak. A negatív hatások és hozzájárulások

kockázata nagyon csekély. Csak egyes megújuló energiaforrások támogatásához kapcsolódó lehetséges negatív hatásokat kell megfontolni, pl. a szélerőművek, vízerőművek és a biomasszán alapuló erőművek esetén.

A Program egészének hatásai és hozzájárulásai szempontjából még az egyes prioritási tengelyeknél is nagyobb jelentősége van a tervezett beavatkozások jellegének és típusának. A keretfeltételek és mechanizmusok fejlesztése, amelyek a regionális programok, szakpolitikai tudásátadás és interregionális tapasztalatcsere hatékonyabb megvalósítását tűzik ki célul, növelik a (pozitív) hatásokat. A tudás és a kapacitások jellemzően lehetőséget nyújtanak a regionális programok tervezése és megvalósítása során a környezetvédelmi szempontok hatékony végiggondolására és integrálására.

Javaslatok

A lehetséges pozitív hatások növelésére vonatkozó javaslatok leginkább a Program megvalósítási struktúrájára vonatkoznak. A „fenntartható fejlődés” horizontális elv szigorúbb figyelembevétele, valamint az egyes prioritási tengelyek kölcsönös kapcsolódása a pozitív hatásokat növelheti az KTFI-hez és a KKV-k versenyképességéhez kapcsolódó prioritási tengelyeknél. Mindkét esetben az ökoinnováció, zöld beszerzés és a gazdasági körforgás irányába való orientáció növelheti az EU környezeti célkitűzésekhez és az EU környezetvédelmi politikájához való hozzájárulást.

A javaslatok a 2013. november 19-i Programtervezet alapján készültek; a felülvizsgált Programtervezet (2013. december 11.) már részben beépítette a javaslatokat.

Monitoring

Az INTERREG EUROPE Program lehetséges környezeti hatásainak erős közvetett volta nem teszi lehetővé azon intézkedések meghatározását, amelyek a Program által finanszírozott projektek környezeti hatásait monitorozná. Következésképp, a monitoring célja, hogy az INTERREG EUROPE ne támogasson olyan projekteket, amelyek ellenirányú hatást fejtenek ki az EU környezeti célkitűzéseire és az EU környezetvédelmi politikáira, még akkor sem, ha közvetlen hatások csak hosszú távon várhatók. Javasoljuk a tiszta környezetvédelmi kritériumok figyelembevételének biztosítását a Program pályázati útmutatóiban. Továbbá, a projekt pályázatoknak és jelentéseknek alkalmazniuk kell a várt és valóban okozott környezeti hatásokat (akár a közvetetteket is). Az INTERREG EUROPE által finanszírozott projektek elvárt és valóban okozott hatásait rendszeresen értékelni kell annak érdekében, hogy ne fordulhasson elő, hogy a Program megvalósítása nincs összhangban az EU környezeti célkitűzéseivel és általános környezetvédelmi politikáival.